

IFLA-UNESCO Manifest Schoolbibliotheek 2025

Visie

Schoolbibliotheek¹ dragen bij aan beter onderwijs in de volle breedte: ze beschikken over gekwalificeerde bibliotheekmedewerkers, fysieke en digitale collecties, ruimtes en apparatuur, en ze bieden diensten en activiteiten. Het informatielandschap verandert snel, waarbij nieuwe technologieën niet alleen nieuwe kansen bieden, maar ons ook voor uitdagingen stellen. De rol van de schoolbibliotheek – als onderdeel van een actieve samenwerking gericht op leesvaardigheid, kritisch denken, creativiteit en mondiaal burgerschap binnen inclusief en gelijkwaardig onderwijs – is dan ook belangrijker dan ooit.

Missie en doelen

Gekwalificeerde schoolbibliotheekmedewerkers ondersteunen de ontwikkeling van leerlingen door bij te dragen aan gelijke toegang tot leerervaringen en hulpmiddelen. Daarbij zorgen ze voor toegankelijke, uitnodigende, inclusieve leerplekken waarin alle leerlingen zich kunnen ontwikkelen tot kritische en betrokken denkers, effectieve lezers en verantwoordelijke gebruikers, beoordelaars en makers van verschillende soorten informatie.

Schoolbibliotheek² van elk type onderwijs moeten leerlingen toegang bieden tot alle beschikbare educatieve voorzieningen en informatiebronnen die aansluiten bij hun behoeften en mogelijkheden. Alle leerlingen moeten hiervan gebruik kunnen maken, ongeacht leeftijd, ras, genderidentiteit, godsdienst, seksuele geaardheid of identiteit, beperkingen, nationaliteit, taal of sociaaleconomische status. Leerlingen die geen gebruik kunnen maken van reguliere bibliotheekdiensten en -materialen moeten toegang hebben tot oplossingen op maat.

Toegang tot de diensten en collecties van schoolbibliotheek moet gebaseerd zijn op de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, het Verdrag inzake de Rechten van het Kind en de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties (VN). Er mag geen sprake zijn van commerciële druk of ideologische, politieke of religieuze censuur, in welke vorm dan ook.

¹ Schoolbibliotheek (programma): Een breed aanbod van onderwijs- en leeractiviteiten gericht op de ontwikkeling van media- en informatiegeletterdheid, onderzoeksvaardigheden, leesbevordering, digitale vaardigheden en andere (leesvaardigheids)competenties die zijn opgenomen in de onderwijsprogramma's van scholen.

² Schoolbibliotheek (ruimte): Een fysieke en digitale leerruimte binnen een openbare of particuliere basisschool of school voor voortgezet onderwijs die aansluit bij de informatiebehoeften van de leerlingen en de lesprogramma's van het onderwijzend personeel. Een schoolbibliotheek biedt educatieve materialen die geschikt zijn voor de verschillende onderwijsniveaus van de school en wordt geleid door een bibliothecaris die zich inzet om de cognitieve, persoonlijke, sociale en culturele groei van leerlingen en leerkrachten te ondersteunen. Dit gebeurt door middel van activiteiten en diensten op het gebied van lezen, ontdekken en onderzoek. De schoolbibliotheek wordt ook wel mediatheek, studiecentrum of leercentrum genoemd.

Schoolbibliotheken zijn verbonden met openbare bibliotheken, bibliotheken binnen het hoger onderwijs en het bredere informatienetwerk, in overeenstemming met het IFLA-UNESCO Manifest voor openbare bibliotheken.

De schoolbibliotheek is een gedeelde leeromgeving waarin de gekwalificeerde schoolbibliothecaris kennis overdraagt en samenwerkt met de rest van de schoolgemeenschap. De schoolbibliothecaris zet zich in om:

- te zorgen voor deskundige begeleiding van alle leerlingen;
- de onderwijsdoelen te ondersteunen en versterken, zoals beschreven in de missie en het onderwijsprogramma van de school;
- alle leerlingen een veilige leeromgeving te bieden waarin hun zoektocht naar kennis wordt gerespecteerd en ondersteund en hun persoonlijke informatie wordt beschermd;
- een breed scala aan relevante en passende collecties en andere leermaterialen, educatieve spellen en onderwijsstrategieën te bieden die aansluiten bij de behoeften en vaardigheden van alle leerlingen, zodat ze in aanraking komen met diverse ideeën, meningen, prikkels, mogelijkheden, ervaringen, bronnen en hulpmiddelen;
- bij te dragen aan het ontwerpen van actieve leerervaringen op het gebied van onderzoek en ontdekking in fysieke en virtuele ruimtes;
- zelfstandig lezen te stimuleren, waarbij kennis, begrip, verbeelding en plezier centraal staan;
- leesvaardigheid en leesplezier te stimuleren en te vergroten door de inzet van een breed scala aan middelen en strategieën, waaronder voorlezen aan alle leeftijden, gezamenlijk lezen en het hele jaar door vrij(willig) lezen;
- gedurende de hele schooldag en daarbuiten diensten en activiteiten aan te bieden;
- leerlingen de begeleiding te bieden die ze nodig hebben om zich te ontwikkelen tot ethische gebruikers en makers van kennis en informatie, waarbij de vaardigheden en meervoudige³ geletterdheid die nodig zijn met het oog op de huidige en toekomstige technologische ontwikkelingen een belangrijke rol spelen;
- leerlingen aan te moedigen om de rest van hun leven gebruik te blijven maken van bibliotheken;
- onderwijsactiviteiten te organiseren die bijdragen aan bewustzijn en gevoeligheid met betrekking tot culturele en sociale diversiteit;
- culturele en sociale doelen te ondersteunen en versterken in samenwerking met de lokale gemeenschap;
- de hele schoolgemeenschap en de bredere omgeving te betrekken bij het werk van de schoolbibliotheek;
- intellectuele vrijheid en toegang tot informatie te waarborgen, en het belang van deze rechten voor effectief en verantwoordelijk burgerschap en deelname aan het democratisch proces te verdedigen;
- bij- en nascholing voor leraren en onderwijsondersteunend personeel te faciliteren, vooral met betrekking tot nieuwe hulpmiddelen en technologieën, het onderwijsprogramma en onderwijsstrategieën;
- alle doelen en activiteiten van de schoolbibliotheek voortdurend te evalueren en vernieuwen;
- de digitale kloof te verkleinen en andere vormen van uitsluiting te bestrijden.

³ De vier competenties waaruit meervoudige geletterdheid bestaat, zijn visuele geletterdheid, tekstuele geletterdheid, digitale geletterdheid en technologische geletterdheid.

De schoolbibliotheek vervult deze doelen door:

- het ontwikkelen van beleid en onderwijsprogramma's waarin rechtvaardigheid centraal staat;
- het selecteren, verwerven en gebruiken van hoogwaardige (technologische) hulpmiddelen;
- het bieden van fysieke en intellectuele toegang tot diverse informatiebronnen;
- het aanbieden van activerende fysieke en virtuele leeromgevingen;
- het in dienst nemen van gekwalificeerde schoolbibliotheekmedewerkers en administratief personeel met de juiste kwalificaties.

Financiering, wetgeving en netwerken

De schoolbibliotheek is essentieel voor elk duurzaam onderwijsbeleid, ook met het oog op meervoudige geletterdheid, informatievoorziening en -creatie, en sociaaleconomische en culturele ontwikkeling. Het is dan ook van essentieel belang dat lokale, regionale en nationale overheden schoolbibliotheken ondersteunen met specifieke wetgeving en beleid. Zo kan adequate en langdurige financiering gegarandeerd worden voor gekwalificeerde schoolbibliotheekmedewerkers, collecties en andere leermaterialen, technologische hulpmiddelen, faciliteiten en levenslange bij- en nascholing.

Schoolbibliotheken moeten gratis zijn voor leerlingen, schoolpersoneel en ouders, maar bijvoorbeeld ook voor de lokale gemeenschap als bibliotheekfaciliteiten gedeeld of gezamenlijk geëxploiteerd worden. De schoolbibliotheek is een essentiële partner in lokale, regionale, nationale en internationale bibliotheek- en informatienetwerken.

Wanneer een schoolbibliotheek faciliteiten en/of hulpmiddelen deelt met een ander type bibliotheek, zoals een openbare bibliotheek, moeten de unieke doelstellingen van de schoolbibliotheek worden erkend en gehandhaafd door middel van een actieve samenwerking met de gekwalificeerde schoolbibliotheekmedewerker.

Beleid, organisatie en beheer, inclusief gekwalificeerd bibliotheekpersoneel

Om ervoor te zorgen dat de schoolbibliotheek effectief en duurzaam functioneert als leerruimte voor de hele school, moet de schoolleiding:

- de schoolbrede focus en expertise van de schoolbibliothecaris opnemen in het beleid van de school;
- ondersteuning bieden aan de schoolbibliotheek om ervoor te zorgen dat alle leerlingen zoveel mogelijk kunnen profiteren van de schoolbibliotheek;
- garanderen dat de schoolbibliotheek toegankelijk is voor iedereen binnen de school en functioneert als onderdeel van de lokale en mondiale gemeenschap;
- de schoolbibliotheek zichtbaar maken in de schoolbrochure en op de website;
- beleid voor de voorzieningen en faciliteiten van de schoolbibliotheek maken dat is afgestemd op de doelen, prioriteiten en diensten van het onderwijsprogramma van de school en de belangen van de schoolgemeenschap.

De schoolbibliotheek moet:

- door de schoolleiding goedgekeurd beleid hebben met betrekking tot de ontwikkeling van de collectie en andere leermiddelen, en vrije toegang tot informatie bieden;
- voldoen aan professionele normen op het gebied van organisatie en beheer;
- samenwerken met het onderwijzend personeel, de schoolleiding, bestuurders, ouders, andere bibliotheken en informatiecentra, en maatschappelijke organisaties;

- gebruikmaken van een doorlopend proces van controle, evaluatie en verantwoording, waarbij relevante data wordt gedeeld en besproken met de school, leden van de lokale gemeenschap en andere belanghebbenden.

De schoolbibliothecaris is een gekwalificeerde en gemotiveerde medewerker die verantwoordelijk is voor de planning en het beheer van de schoolbibliotheek. Als informatiespecialist van de school werkt de schoolbibliothecaris samen met alle leden van de schoolgemeenschap en onderhoudt hij of zij contacten met de plaatselijke openbare bibliotheek en andere partijen in de bredere omgeving. De schoolbibliothecaris dient lid te zijn van een relevante beroepsvereniging.

De schoolbibliothecaris moet ondersteund worden door adequaat administratief personeel dat vertrouwd is met schoolbibliotheekprocessen. In overeenstemming met het schoolbeleid kan daarnaast extra ondersteuning worden geboden door goed getrainde vrijwilligers.

De kwalificaties en de rol van de schoolbibliothecaris en het administratieve personeel zijn afhankelijk van het budget, het onderwijsprogramma en de onderwijsmethodologie van de school. Lokale, regionale en nationale wettelijke en financiële kaders spelen hierbij ook een belangrijke rol.

In het huidige informatielandschap is er behoefte aan gekwalificeerde schoolbibliotheekmedewerkers met sterke leidinggevende vaardigheden. Ook moeten deze professionals goed kunnen plannen en in staat zijn de meest recente kennis over te dragen op het gebied van meervoudige geletterdheid en digitale vaardigheden. Tot slot moeten ze de schoolbibliotheek effectief kunnen beheren en verantwoordelijkheid kunnen dragen met betrekking tot de samenwerking met leerlingen en leraren, de schoolgemeenschap als geheel en de lokale gemeenschap.

Het verspreiden en onder de aandacht brengen van dit manifest

Elk kind moet kunnen profiteren van een schoolbibliotheek zoals beschreven in dit manifest ter ondersteuning van Duurzame Ontwikkelingsdoelstelling 4 van de VN: 'Verzeker gelijke toegang tot kwaliteitsvol onderwijs en bevorder levenslang leren voor iedereen.'⁴

De VN stelt dat de hele school toegang moet hebben tot informatie (doelstelling 16.10), cultuur (doelstelling 11.4) en ICT (doelstelling 5b, 9c en 17.8). De IFLA onderschrijft deze doelstellingen.

Regeringen worden aangespoord om via de ministeries en departementen die verantwoordelijk zijn voor onderwijs in te zetten op de ontwikkeling van strategieën, beleid, plannen en doorlopende evaluatieprocessen gebaseerd op de principes van dit manifest.

Schooldirecteuren en lokale schoolbesturen worden aangemoedigd om dit manifest op te nemen in hun strategische documenten om leerlingen te ondersteunen in hun ontwikkeling tot verantwoordelijke burgers.

Vastgesteld tijdens de 13e zitting van de Intergouvernementele Raad van UNESCO IFAP, april 2025

⁴ <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg4>